

Asia: VN/24308/2024

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi uuden rakennuksen hiilijalanjäljen raja-arvoista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tampereen Energia tukee rakentamislain tavoitetta pienentää rakennusten elinkaaren hiilijalanjälkeä. Raja-arvoasetuksen nykyinen luonnos kuitenkin ohjaa vähennyksiä korostetusti lämmitysmuodon valintaan. Vaikka vuoden 2026 maltilliset raja-arvot tarjoavatkin hyvän testivaiheen, ilman laskentamallien korjausta vuoden 2028 tiukemmat raja-arvot johtavat epätasa-arvoiseen kilpailutilanteeseen, jossa virheellisillä päästövähennysolettamilla asetetaan lämmitysteknologiat eriarvoiseen asemaan. Samalla ohjausvaikutus materiaalipäästöjen vähentämiseksi jää liian pieneksi. Oletamme, että tämä on epätoivottu sivuvaikutus ja ehdotamme muutosta ohjaukseen.

Keskeinen ongelma on asetuksessa käytetty PEIKKO-WEM-skenaario, joka yliarvioi kaukolämmön ja sähkön päästöt pitkällä aikavälillä. Suomen käytössä olevat kansalliset skenaariot ovat vuoden 2024 päivityksenkin jälkeen konservatiiviset ja heikentävät rakennustemme hiilijalanjälkeä verrattuna esimerkiksi Tanskaan. WEM-skenaario huomioi vain jo toteutettujen politiikkatoimien vaikutukset. Tanskassa energian kertoimet sisältävät myös poliittiset tavoitteet. Tanskan malli soveltuu paremmin pitkän aikavälin päästökehityksen arviointiin, sillä 50 vuoden aikana tulee väistämättä uusia päästövähennyksiin tähtääviä politiikkatoimia.

Koska energian päästökertoimet ovat epärealistisen korkeat, ja rakennuksen laskenta-aika on pitkä 50 vuotta, saa lämmitysmuotoa vaihtamalla suuren laskennallisen päästöedun. Tämä ei kuitenkaan tule toteutumaan todellisina päästövähennyksinä rakennuksen elinkaaren aikana. Esimerkiksi Tampereella 2025 mennessä tehtyjen investointipäätösten ja polttoainevalintojen perusteella on selvää, että ainoa merkittävä fossiilisen hiilidioksidin päästölähde tulee olemaan jätteenpoltto. Jätteenpolton päästöihin ei voi vaikuttaa lämmitysmuotoa vaihtamalla, vaan ainoastaan kierrätysastetta kasvattamalla, sillä sekajätteen läjittäminen kaatopaikoille on lailla kielletty.

Täten voidaan todeta, että päästövähennykset lämmitystapamuutoksesta ovat ainoastaan laskennallisia. Tilanne ei merkittävästi muutu, vaikka päästölaskennassa huomioidaan elinkaaripäästöt.

Koska kyseessä on kovilla raja-arvoilla tiettyyn minimitasoon ohjaava lainsäädäntö, raja-arvot eivät ohjaa edelläkävijöitä. Lainsäädäntö ohjaa hitaimmin vähähiilisyteen siirtyviä toimijoita. Heille syntyy nykyisessä mallissa kannuste ensimmäisenä toimenpiteenä vaihtaa lämmitysmuotoa. Sillä saa suuren laskennallisen päästövähennyksen, jolloin muita toimenpiteitä ei tarvitse tehdä eikä uusia vähähiilisen rakentamisen menetelmiä ottaa käyttöön. Perustelemme seuraavaksi, miksi lämmitysmuodon vaihtaminen on ensimmäisten toimenpiteiden joukossa.

Asetusvalmistelun tausta-aineistona toimineessa Granlundin vaikutusarviossa vertailtiin päästövähennystoimenpiteiden vaikutusta rakentamisen investointikustannukseen. Tässä vertailussa maalämpö vaikutti kalliilta ratkaisulta. Oleellisena lisätietona arviossa mainittiin, että maalämpö voi pienentää vuotuisia käyttökustannuksia. Kun tämä huomioidaan, asetelma muuttuu olennaisesti: selvityksessä arvioitu säästö tekisi maalämmöstä kustannustehokkaimman laskennallisia päästöjä vähentävän toimenpiteen kymmenessä vuodessa. Selvityksessä arvioitu säästö riippuu todellisuudessa monista muuttujista, kuten sähkön ja kaukolämmön hinnasta sekä korkotasosta. Näihin liittyviä oletuksia ei vaikutusarviossa avattu. Selvää kuitenkin on, että vaikutusarviossa käytetty pelkkä investointikustannusten tarkastelu antaa päättäjille harhaanjohtavan kuvan toimenpiteiden keskinäisestä järjestyksestä. Tämä on huolestumme ja kritiikkimme avainkohta. Nykyisiin päästöskenaarioihin perustuva sääntely tulisi vääristämään kilpailua kaukolämmön ja lämpöpumppujen välillä. Päästöttömään kaukolämpöön liitettävässä talossa jouduttaisiin tekemään pitkä lista erilaisia investointeja, joita maalämpötalossa ei tarvita. Tätä merkittävää vaikutusta ei vaikutusarviossa tunnistettu.

Kaukolämpöä arvioidaan rakennuslain päästölaskennassa ainoastaan sen suoran kuvitellun päästövaikutuksen mukaan. Haluamme kuitenkin myös tuoda esiin keskitetyn lämmitysjärjestelmän mahdollistamat välilliset merkittävät päästövähennystoimet vetyteollisuuden ja hiilidioksidin teknisten nielujen mahdollistajana. Eri energiajärjestelmät kytkeytyvät toisiinsa ja tuovat tehokkuutta puhtaaseen siirtymään sektorikytkennän kautta. Kaukolämpöjärjestelmät, jotka voivat hyödyntää hukkalämpöä, luovat Suomeen houkuttelevan toimintaympäristö hankkeille, jotka tuottavat uusiutuvia polttoaineita. Ne mahdollistavat merkittävät päästövähennykset esimerkiksi liikennesektorilla. Tätä potentiaalia ei kuulukaan arvioida rakennuslaissa, mutta se olisi tärkeä huomioida, mikäli laki tosiasiallisesti päättyy ohjaamaan energiapoliittista kehitystä.

Oletamme, että rakentamislain tarkoituksena ei ole ohjata energiapolitiikkaa, vaan kannustaa vähähiiliseen rakentamiseen. Granlundin ja OneClick LCA:n selvitykset eivät kiinnittäneet tähän ongelmaan huomiota riittävästi. Energiapolitiikan ohjaaminen on tulkintamme mukaan sivuvaikutus, ei haluttu lopputulos. Suoraviivainen tasapuolisuutta edistävä korjaus on kuitenkin mahdollinen.

Esitämme, että päästökertoimet päivitetään korvaamalla nykyinen kansallinen skenaario vähäpäästöisen tulevaisuuden huomioivalla ennusteella. Tällöin vähähiilisten rakentamistapojen valinta on ensisijaista rakentamislain vaatimia päästövähennyksiä tehtäessä. Näiden muutosten toteuttamiselle asetuksessa tulee asettaa takaraja viimeistään 1.1.2027, jotta toimijat voivat valmistautua ajoissa vuoden 2028 raja-arvojen tiukentumiseen. Päästökertoimien korjaamisella voidaan varmistaa, että rakennusten hiilijalanjäljen raja-arvot ohjaavat todellisiin ja kokonaisvaltaisiin päästövähennyksiin, ylläpitävät reilua kilpailutilannetta ja tukevat kaupunkien hiilineutraaliustavoitteiden saavuttamista kustannustehokkaasti.

Vähätiitto Joko
Tampereen Energia Oy